

VEDLEGG

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Statsråden

Arbeids- og sosialkomiteen i Stortinget
Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

21/515-

26. februar 2021

Svar på representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell-Børge Freiberg, Hanne Dyveke Søttar og Erlend Wiborg om bedre tilrettelegging for at unge i større grad skal unngå å bli uføre

Jeg viser til brev av 5. februar 2021 fra Stortingets arbeids- og sosialkomité vedrørende representantforslag 95 S (2020-2021) der Arbeids- og sosialkomiteen ber om min vurdering av forslag nr. 3.

- Stortinget ber regjeringen foreta en evaluering av samhandlingen mellom NAV og helsevesenet, der hovedfokuset skal være å fremme forslag til bedre samhandling, slik at flere unge får benyttet sin restarbeidsevne.
- Stortinget ber regjeringen se nærmere på samhandlingsmodellen i Saltdal for å sikre fremtidig drift, og vurdere muligheten for å gjøre tilnærmingen landsdekkende.
- Stortinget ber regjeringen fremme forslag som kan bidra til at flere med nedsatt arbeidsevne og tilretteleggingsbehov kan være i arbeid, fremfor trygd og passivitet.

Jeg setter pris på representantenes engasjement for inkludering av utsatt ungdom. Dette er et engasjement jeg deler, og et tema også resten av regjeringen er opptatt av.

Forslagsstillerne peker på at det er mange ulike tiltak som er prøvd for å gi flere muligheter til aktiv deltakelse i arbeid og samfunnsliv. Det er mange som opplever å bli kasteballer mellom ulike systemer og det er ønskelig med mer helhetlige løsninger.

For å finne de gode løsningene trenger vi kunnskap om årsakene til at unge blir uføre. På oppdrag fra ASD har Oslo Economics og Frischsenteret nylig levert rapport om dette. Rapporten viser at en stor andel unge uføre har fått psykiske diagnoser før innvilgelse av

uføretrygd, og at 70 prosent av de nye uføre i alderen 25-29 år har en psykisk lidelse. Mange har hatt psykiske diagnoser i lang tid før uføretidspunktet. Unge uføre kommer oftere fra familier med lav inntekt, gjør det dårligere på skolen og har svakere arbeidstilknytning enn sine jevnaldrende. Disse funnene understreker viktigheten av tidlig og tilpasset innsats for å forhindre at unge ender opp på uføretrygd.

Erfaringsmessig kan dype lavkonjunkturer, som vi nå opplever, ha særlig langvarige, negative konsekvenser for de mest sårbare unge i arbeidsmarkedet. Unge har potensielt et langt arbeidsliv foran seg. Tapet er derfor stort både for den enkelte og for samfunnet dersom personer allerede fra ung alder blir stående utenfor arbeidslivet. En rekke land og institusjoner, herunder OECD, har understreket viktigheten av tiltak for denne gruppen.

For å styrke innsatsen overfor unge som står utenfor arbeid og utdanning, innførte regjeringen i 2017 en forsterket ungdomsinnsats i NAV. Innsatsen innebærer at brukere under 30 år skal gis et tilbud om individuell og arbeidsrettet oppfølging. NAV-kontorene har en frist på åtte uker til å tilby oppfølging. Fafos evaluering av ungdomsinnsatsen¹ finner positive virkninger av forsterket ungdomsinnsats i NAV. Unge blir prioritert av NAV-kontorene, og det gis rask oppfølging av de unge. Rapporten viser at 90 prosent av unge brukere under 30 år ble fulgt opp innen åtte uker, mens to av tre ble fulgt opp innen én måned. Det ser med andre ord ut som åtteukers-fristen overholdes i en stor majoritet av sakene, og med svært god margin.

Mange av de unge som får arbeidsrettet oppfølging fra NAV, har lave formelle kvalifikasjoner, lite eller ingen arbeidserfaring, og mange sliter med helseproblemer, særlig psykiske lidelser. Veilederne i NAV peker på at en stor andel av ungdomsgruppen har sammensatte utfordringer og har hatt dårlige oppvekstsvilkår. Mange har dårlig selvtillit, enkelte strever med rusproblemer og mange har et stort behov for hjelp. Flere sliter også med motivasjon for jobb. Dette er forhold som jeg ønsker å følge opp i den videre innsatsen. Derfor har regjeringen fremmet forslag om nye tiltak som skal bidra til at flere unge kan fullføre utdanning og komme i arbeid, jf forslag i Prop. 1 S (2020-2021) Arbeids- og sosialdepartementet og Prop. 79 S (2020-2021) Finansdepartementet.

Regjeringen har styrket innsatsen knyttet til individuell jobbstøtte (IPS) slik at flere personer med psykiske helseproblemer får hjelp til å komme i jobb. Individuell jobbstøtte er en metodikk hvor den arbeidsrettede oppfølgingen er en integrert del av behandlingen, og som vi vet har positiv effekt på å få personer som sliter psykisk i jobb. Uni Research Helse og Uni Research Rokkansenteret har gjennomført en forskningsbasert effektevaluering av forsøket individuell jobbstøtte (IPS) på oppdrag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet og Helsedirektoratet. Resultatene fra evalueringen viser at IPS har effekt på overgang til arbeid.

Arbeids- og sosialdepartementet har i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet igangsatt en ny evaluering av samarbeidet mellom NAV og helsetjenesten om individuell Jobbstøtte (IPS). Forskningsinstituttet NORCE utfører evalueringen. Evalueringen skal blant

¹ <https://www.fafu.no/zoo-publikasjoner/fafu-rapporter/item/tid-for-aktivering>

annet belyse hvordan behandlere og jobbspesialister samarbeider i integrerte team, og hvordan pasientene/brukerne opplever de integrerte tjenestene. Evalueringen skal etter planen foreligge før sommeren 2021.

For å styrke tilbudet til unge arbeidssøkere med psykiske lidelser vil det i 2021 etableres et forsøk med individuell jobbstøtte rettet mot unge under 30 år med psykiske helseproblemer og/eller rusproblemer, kalt IPS-ung, jf. omtale i Prop 1 S (2020-2021) Arbeids- og sosialdepartementet. Dette innebærer at unge med psykiske lidelser kan få arbeidsrettet oppfølging i kombinasjon med behandling fra helsetjenesten. Målet med IPS-ung er at flere unge med psykiske lidelser eller rusproblemer skal komme i arbeid. Det vil i utformingen av forsøket bli lagt til rette for kunnskapsbasert metodeutvikling og evaluering av innsatsen.

I tråd med omtalen i Prop. 1 S (2020–2021) Helse- og omsorgsdepartementet er det iverksatt piloter med FACT ung. Forsøket med FACT ung skal prøve ut modeller for oppsøkende og tverrfaglige team for å gi hjelp til sårbare barn og unge med langvarige og sammensatte behov. Helsedirektoratet har ansvar for forsøket med FACT ung, herunder utvikling av det faglige innholdet, avgrense støttefunksjonen som skal ligge i FACT-teamene, samt å etablere FACT ung-piloter. Arbeids- og velferdsdirektoratet skal samarbeide med Helsedirektoratet om FACT ung og bistå FACT ung-pilotene med utdannings- og jobbspesialister.

En evaluering fra NORCE Samfunnsforskning av utdanning som arbeidsmarkedstiltak for personer med nedsatt arbeidsevne og personer på overgangsstønad viser at fullføringsgraden er lav, om lag 50 prosent for videregående opplæring og om lag 30 prosent for høyere utdanning. Lav fullføringsgrad svekker mulighetene for å komme i arbeid. For å bidra til å øke fullføringsgraden er det i Prop. 79 S fremmet forslag om å etablere en ny oppfølgingstjeneste i Arbeids- og velferdsetatens egen regi rettet mot unge som gjennomfører utdanning som arbeidsmarkedstiltak i NAV.

Videre er det i Prop. 1 S signalisert at regjeringen legger opp til å innføre et eget tilskudd til offentlige og private virksomheter som tar inn unge arbeidssøkere med bistandsbehov på sommerjobb. Forslag om utformingen av ordningen er sendt på høring.

Som det framgår av gjennomgangen ovenfor, er det gjort mange initiativer knyttet til evaluering og utvikling av samhandlingen mellom NAV og helsevesenet. Det er de senere årene tatt flere grep for å øke tilfanget på forskning på arbeid- og helseområdet. Blant annet har «arbeid-helse» og «arbeidsinkludering» vært to av de fire tematiske satsingsområdene i NAVs FoU-plan de siste årene. I tillegg har Arbeids- og velferdsdirektoratet gjort en rekke egne analyser som omhandler eller grenser opp mot dette fagområdet, blant annet analyser av målgruppen.

Det er i tildelingsbrevet til Arbeids- og velferdsdirektoratet for 2021 gitt føringer om at innsatsen for økt grad av samtidighet i gjennomføring av arbeidsrettet oppfølging og helserettet bistand skal videreføres og forsterkes. Det er fortsatt behov for målrettet innsats

på tvers av arbeid-helseområdet for at flere med ulike helseutfordringer skal kunne få og beholde en tilknytning til det ordinære arbeidslivet. Det er derfor viktig at Arbeids- og velferdsdirektoratet og Helsedirektoratet fortsetter arbeidet med å videreutvikle samarbeidet og tjenestene på tvers av arbeid-helseområdet.

Helsedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet skal sammen utarbeide felles nasjonale faglige anbefalinger for tjenesteutøvere innen fagområdet arbeid og helse. Arbeidet skal ledes av Helsedirektoratet.

Det er i tildelingsbrevet til statsforvalterne i 2021 gitt oppdrag om at statsforvalterne i samarbeid med NAV fylke skal kartlegge tjenestesamhandlingen som er etablert mellom NAV-kontor og helse- og omsorgstjenester om tjenestemottakere og pasienter som har behov for samtidige tjenester. Arbeids- og velferdsdirektoratet skal i samarbeid med Helsedirektoratet utarbeide et verktøy for kartleggingsarbeidet.

Som en del av oppfølgingen av opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse (2019-2024) skal Arbeids- og velferdsdirektoratet bidra i Helsedirektoratets arbeid med en tverrsektoriell veileder for psykisk helsearbeid for barn og unge.

Representantforslaget nevner samhandlingsmodellen i Saltdal. Samhandlingsmodellen bygger på tett samarbeid mellom NAV og helsesektoren. Modellen innebærer også at ungdommene bor på internat, noe som kan være gunstig for en del som trenger å komme bort fra et dårlig miljø. Den vil likevel ikke passe for alle. I bakgrunnen for representantforslaget vises det til en evaluering fra NTNU som rapporterer at om lag 50 % av deltakerne i Saltdalsmodellen kom i jobb. NTNUs undersøkelse fokuserer først og fremst på utfallet av psykologiske tester som resultatvariabler. Analysen av overgang til arbeid utgjør bare en liten del av undersøkelsen. Resultater bygger på selvrapporterte data basert på spørreskjema, men det hadde vært ønskelig med mer informasjon om hvordan overgang til arbeid er målt. NAV Nordland mener en overgang til arbeid på 50 % virker optimistisk på bakgrunn av deres egne formidlingstall.

Vi ønsker generelt å oppmuntre til denne typen tverrsektorielt samarbeid. Når det gjelder forslaget om å vurdere muligheten for at lokale modeller som Saltdalsmodellen kan bli landsdekkende, mener jeg at det er viktig å holde fast på at forvaltning, valg av ulike virkemidler og tiltaksnivå er delegert til Arbeids- og velferdsetaten. Departementets rolle er å gi etaten rammevilkår som fremmer læring og utvikling. Den beste måten for å stimulere til nytenking er å gi lokalt og regionalt nivå frihet til å utvikle og tilpasse sin innsats til lokale behov og rammebetingelser. Detaljstyring fra departementet er ingen garanti for et godt resultat. En viss lokal handlefrihet er dessuten nødvendig for at NAV skal kunne forhandle fram avtaler med kommunale eller andre statlige aktører om tverrfaglig samarbeid. Jeg har imidlertid bedt Arbeids- og velferdsdirektoratet vurdere hvordan det kan legges bedre til rette for innovative tjenester og aktører som sosiale entreprenører og ideelle virksomheter ved anskaffelser av arbeidsmarkedstiltak. Bruk av mer innovative anskaffelsesmetoder i anskaffelser av arbeidsmarkedstiltak, kan legge bedre til rette for å utvikle nye og bedre

løsninger i tett kontakt med leverandører, brukerne og omgivelsene rundt.

Samfunnet endrer seg, og årsakene til utenforskap er ofte sammensatte og gjensidig forsterkende. Regjeringen har i sin regjeringsperiode tatt mange initiativ for å redusere utenforskapet og for å øke sysselsettingen blant utsatte grupper. Blant annet satte regjeringen ned et sysselsettingsutvalg som 11. februar 2021 leverte sin andre rapport. Sysselsettingsutvalget foreslår tiltak som kan bidra til at flere kommer i arbeid, at flere får utnyttet sin arbeidsevne og at færre får unødig langvarige stønadsforløp eller faller utenfor arbeidslivet på en varig stønad. Utvalget har en rekke forslag knyttet til kompetanse, aktivitet og inntektssikring. Jeg ser fram til den videre diskusjonen av forslagene.

Regjeringen tar også sikte på å legge fram en melding til Stortinget våren 2021 med en helhetlig politikk for å forebygge utenforskap og fremme inkludering av flere i arbeids- og samfunnsliv.

Med hilsen

Torbjørn Røe Isaksen